

Nr 143.

Kungl. Maj:ts nådiga proposition till Riksdagen angående anslag för undersökningen af svenska ortnamn; gifven Stockholms slott den 10 februari 1911.

Under återopande af bilagda utdrag af statsrådsprotokollet öfver ecklesiastikärenden för denna dag vill Kungl. Maj:t föreslå Riksdagen

att dels till arvode åt ortnamnskommitténs sekreterare under de tre sista kvartalen af år 1911 och under år 1912 på extra stat för sistnämnda år bevilja ett anslag af 7,000 kronor, dels ock för utförande i enlighet med af Kungl. Maj:t fastställd plan af undersökningar rörande ortnamn inom Värmlands län bevilja ett anslag af 10,000 kronor och därpå på extra stat för år 1912 anvisa ett belopp af 5,000 kronor, dock under villkor att af landsting, korporationer eller enskilda för samma ändamål tillskjutes ett belopp af minst 10,000 kronor.

De till ärendet hörande handlingar skola tillhandahållas Riksdagens vederbörande utskott; och förblifver Kungl. Maj:t Riksdagen med all kungl. nåd och ynnest städse välbevågen.

GUSTAF.

P. E. Lindström.

Utdrag af protokollet öfver ecklesiastikärenden, hållet inför Hans Maj:t
Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 10 februari
1911.

Närvarande:

Hans excellens herr statsministern LINDMAN,
Hans excellens herr ministern för utrikes ärendena grefve TAUBE,
Statsråden: PETERSSON,
              HEDERSTIERNA,
              SWARTZ,
              grefve HAMILTON,
              MALM,
              LINDSTRÖM,
              NYLANDER,
              VON SYDOW,
              VON KRUSENSTIERNA.

Departementschefen, statsrådet Lindström yttrade härefter:

»På sätt inhämtas af det vid statsverkspropositionen till innevarande års Riksdag fogade utdrag af statsrådsprotokollet öfver ecklesiastikärenden den 13 januari 1911, punkt 194, anmälde jag då, att ortnamnskommittén i skrifvelse den 27 oktober 1910 hemställt, att af Riksdagen måtte äskas *dels* åt sekreteraren för de af staten anordnade ortnamnsundersökningarna en årlig aflöning af 4,000 kronor att utgå så länge hans uppdrag varade, *dels ock* till undersökning af ortnamn i Värmlands län ett belopp af 10,000 kronor att utgå exempelvis med hälften för år 1912 och andra hälften för år 1913, dock med villkor att, innan något af sistnämnda belopp utbetalades, kommittén visat sig genom anslag från länet, vare sig af landsting eller korporationer eller enskilda personer, förfoga öfver ett lika stort belopp som det af staten beviljade.

Kammarkollegium, som genom nådig remiss anbefallts att efter vederbörandes hörande yttra sig i ärendet, hade emellertid då ännu icke inkommit med sitt utlåtande, hvadan ärendet icke förelåg i färdigberedt skick. Men då likväl de för ifrågavarande ändamål äskade, för år 1912 erforderliga beloppen synta böra tagas i beräkning vid uppgörande af statsverkspropositionen för samma år, hemställde jag, att Eders Kungl. Maj:t tacktes föreslå Riksdagen att i afbidan på nådig proposition angående anslag till ortnamnskommittén för dess fortsatta arbete å extra stat för år 1912 beräkna ett belopp af 9,000 kronor. Denna hemställan behagade Eders Kungl. Maj:t bifalla.

Kammarkollegium har nu inkommit med utlåtande i ärendet och därvid tillika öfverlämnat ett af Eders Kungl. Maj:ts befallningshafvande i Värmlands län den 10 november 1910 afgifvet yttrande i ämnet.

Innan jag går att närmare redogöra för ortnamnskommitténs förenämnda skrifvelse och de yttranden, som däröfver afgifvits, torde jag beträffande uppkomsten och utvecklingen af frågan om undersökning af svenska ortnamn böra erinra om följande.

På framställning af dåvarande riksantikvarien H. O. H. Hildebrand uppdrog Kungl. Maj:t enligt beslut den 2 maj 1902 åt en kommitté, bestående af Hildebrand såsom ordförande samt dåvarande kammarrådet G. Thulin och professorn A. G. Noreen såsom ledamöter, att för vidtagande af förberedande undersökningar för åstadkommande af ett arbete om svenska ortnamn, väsentligen motsvarande det i Norge med anslag af allmänna medel utgifna samlingsverket »Norske Gaardsnavne», dels för ett län eller landskap låta verkställa undersökning af namnen å byar och gårdar äfvensom å viktigare berg samt större skogar, sjöar och landsträckor, dels ock efter vunnen erfarenhet uppgöra och, så snart ske kunde, underställa Kungl. Maj:ts pröfning plan för arbetet i dess helhet jämte beräkning af de penningbelopp, som för arbetets fullständiga utförande kunde antagas vara erforderliga.

Uti underdånig skrifvelse den 9 september 1904 framlade kommittén, som efter åtskilliga förberedande undersökningar funnit den för ett län eller landskap anbefallda ortnamnsundersökningen lämpligast böra omfatta Älfsborgs län, ett med särskild hänsyn till sagda län utarbetadt förslag till plan för arbetet i dess helhet. Beträffande kostnaderna för arbetet förklarade sig kommittén icke redan då kunna uppgöra en slutgiltig beräkning, utan syntes det kommittén bäst, att, sedan primärundersökningarna för ett län blifvit till större delen afslutade, kommittén finge till Kungl. Maj:t inkomma med förslag å det län, som, enligt kommitténs

uppfattning, därefter lämpligast borde blifva föremål för behandling, och efter undersökning af förhållandena beträffande detta län uppgöra kostnadsberäkning för detsamma. Kostnaden för undersökning af ortnamn i Älfsborgs län beräknades af kommittén till omkring 29,000 kronor. I kostnadsberäkningen hade ej intagits tryckningskostnad, då sådant anbud till kommittén inkommit, hvarigenom tryckningen syntes kunna verkställas utan någon som helst kostnad för statsverket.

I 1905 års statsverksproposition föreslog Kungl. Maj:t Riksdagen att till fullbordande enligt den af kommittén uppgjorda plan af den påbörjade utredningen angående ortnamn i Älfsborgs län på extra stat för år 1906 anvisa ett förslagsanslag å 10,000 kronor. I sitt yttrande i ämnet till statsrådsprotokollet anmärkte dåvarande departementschefen, att redan dessförinnan dels till kommittén anvisats af Kungl. Maj:t sammanlagdt 25,000 kronor, dels ock statskontoret förskottsvis till arvoden jämte resekostnads- och traktamentsersättning åt kommitténs ordförande och ledamöter utanordnat tillhopa 3,109 kronor 24 öre.

Uti skrifvelse den 11 mars 1905 yttrade Riksdagen, som anmälde att Kungl. Maj:ts ifrågavarande framställning blifvit af Riksdagen bifallen, att Riksdagen ansåge det ändamål, för hvars uppnående omförmälda kommitté blifvit tillsatt, vara förtjänt af intresse; att det emellertid icke undgått Riksdagens uppmärksamhet, att under fortgången af kommitténs arbete planen för detsamma alltmera utvidgats och kostnaderna långt öfverskridit hvad härför från början torde hafva beräknats; att Riksdagen med hänsyn till de synnerligen stora kostnader, som skulle blifva en följd af, att den af kommittén föreslagna arbetsplanen följdes i fråga om landets samtliga län, ansåge sig icke kunna underlåta att uttala sina betänkligheter mot ett sådant fortsättande af det påbegynta kommittéarbetet; att efter de af kommittén gjorda förarbetena och gifna anvisningarna en fortsättning af den planlagda undersökningen också syntes kunna ske i lämpligare form än genom kommittéarbete; samt att, då emellertid Kungl. Maj:t, oaktadt kommittén därom gjort framställning, ej ifrågasatt beviljande af anslag för arbetets fortsättning, Riksdagen ansåge sig icke böra göra något vidare uttalande därom, huruvida och i hvilken ordning ifrågavarande undersökningar borde fullföljas.

Sedan kammarkollegium uti infordradt underdånigt utlåtande den 23 maj 1905 dels framställt vissa smärre anmärkningar mot förutnämnda af kommittén uppgjorda förslag till plan för kommitténs arbete i dess helhet, därvid kollegiet särskildt förklarade sig ej kunna biträda kommitténs förslag, såvidt anginge ifrågasatt befogenhet för kommittén att i vissa fall fastställa jordeboksnamn, dels ock, med anledning af hvad Riksdagen i

berörda skrifvelse yttrat, meddelat, att vid excerpering för kommitténs räkning af de hos kollegium förvarade handlingar åtskilliga förenklingar vidtagits, hvarigenom, utan att undersökningens fullständighet därigenom syntes äfventyras, afsevärd besparing torde vara att förvänta, samt kommittén i hufvudsaklig öfverensstämmelse med hvad kammarkollegium föreslagit omarbetat den uppgjorda planen, anbefallde Kungl. Maj:t genom beslut den 20 oktober 1905 kommittén att med iakttagande af de i den sålunda ändrade planen angifna grundsatser, dock att i fråga om så kallade naturnamn framställning ej behöfde göras hos kammarkollegium, utarbeta och utan särskild kostnad för statsverket till trycket befordra redogörelserna för ortnamnen i Älfsborgs län.

I underdånig skrifvelse den 2 oktober 1906 gjorde därefter kommittén framställning om anslag för utsträckande af kommitténs arbeten till att omfatta Örebro län, därvid kommittén föreslog, att i hufvudsak samma plan borde tillämpas som af Kungl. Maj:t genom förutnämnda nådiga bref den 20 oktober 1905 fastställts för Älfsborgs län. Kommittén hemställde tillika, att alla undersökningar af ortnamn skulle bekostas af statsmedel, men bearbetningen af det insamlade materialet, beräknadt till visst belopp per jordeboksenhet, af landsting eller eventuellt af enskilda, hvarigenom ungefär två tredjedelar af kostnaden för ortnamnsundersökningar i ett län skulle bestridas af statsverket. I sammanhang därmed omförmålde kommittén, att Örebro läns landsting beviljat anslag för utförande af ortnamnsundersökningar inom länet i enlighet med den af Kungl. Maj:t för kommittén fastställda arbetsplan, hvarjämte kommittén af enskilda intresserade personer dels redan uppburit och dels erhållit löfte om ytterligare bidrag, så att det belopp, som skulle komma att för ändamålet lämnas af landsting och enskilda, uppginge till 7,100 kronor.

Med anledning häraf föreslog Kungl. Maj:t i 1907 års statsverksproposition Riksdagen att för utförande i enlighet med af Kungl. Maj:t fastställd plan af undersökningar rörande ortnamn inom Örebro län bevilja ett anslag af 14,000 kronor och därpå på extra stat för år 1908 anvisa ett belopp af 10,000 kronor, dock under villkor att af landsting, korporationer eller enskilda för samma undersökningar tillskötas för åren 1907—1912 minst ett belopp af 7,000 kronor.

Denna Kungl. Maj:ts framställning blef af Riksdagen bifallen.

På därom af Eders Kungl. Maj:t gjord framställning anvisade sedermera Riksdagen på extra stat för år 1909 återstoden, 4,000 kronor, af omförmålde anslag.

Med anledning af 1907 års Riksdags omförmålde beslut samt Riksdagens i skrifvelse den 11 mars 1905 beträffande sättet för utförandet af under-

sökningarna angående ortnamn gjorda uttalande, att desamma fortsättande syntes kunna ske i lämpligare form än genom kommittéarbete, beslöt Kungl. Maj:t den 15 november 1907 att dels på därom gjord ansökning entlediga Hildebrand från det honom lämnade uppdraget att vara ordförande i nämnda kommitté, dels ock uppdraga åt öfriga ledamöter af kommittén, Thulin och Noreen, att för en kostnad, icke öfverstigande 21,000 kronor, däraf 14,000 kronor statsmedel, låta i enlighet med den af Kungl. Maj:t den 20 oktober 1905 gillade plan anställa undersökning rörande ortnamn inom Örebro län och redigera redogörelse därför samt utan särskild kostnad för statsverket befordra redogörelsen till trycket, med iakttagande att arbetets ledning och hufvudsakliga utförande skulle tillkomma Noreen, som, då han funne sådant nödigt, i kamerala frågor skulle äga rådföra sig med Thulin och, vid behof af annan sakkunnig hjälp, skulle hafva att därom göra underdånig framställning.

Sedan Thulin, som den 26 maj 1909 i näder utnämnts till regeringsråd, hos Eders Kungl. Maj:t anhållit att blifva entledigad från ifrågavarande uppdrag, fann Eders Kungl. Maj:t enligt beslut den 18 juni 1909 godt uppdraga åt tillförordnade notarien i kammarkollegium G. Hedin att i Thulins ställe vara ledamot af omförmälda kommitté.

I en af Noreen och Hedin till ecklesiastikdepartementet ingifven skrift den 11 januari 1910 med en därtill hörande promemoria anfördes hufvudsakligen följande.

Vid utgången af år 1909 hade redogörelsen för ortnamn inom Älfsborgs län fortskridit så långt, att alla nödiga undersökningar i orten och excerperingar af tryckta och otryckta källor afslutats samt att redogörelserna för fjorton af länets aderton härad bearbetats till tryckfärdigt skick och beträffande nio härad redan befordrats till trycket. Säsom frånginge af kommitténs till kammarrätten inlämnade räkenskaper hade redan vid utgången af år 1906 alla till undersökningen af ortnamn i Älfsborgs län beviljade statsmedel blifvit för ändamålet använda. De inkomster, som därefter stått till förfogande till bestridande af kostnaderna för nämnda undersökning, hade utgjorts af ett utaf länets landsting för hvart och ett af åren 1908 och 1909 beviljadt anslag å 1,500 kronor samt ett af Kungl. Maj:t genom beslut den 27 maj 1909 anvisadt belopp å 651 kronor 10 öre för täckande af vissa, förläggaren icke åliggande tryckningskostnader. Utgifterna under samma tid hade utgjorts af arvode åt kommitténs sekreterare med 3,000 kronor för år samt diverse utgifter för excerpering, formulärtryck, porton m. m. Dessa senare utgifter hade emellertid kunnat bestridas medelst af enskilda för arbetet intresserade personer skänkta medel.

Vid utgången af år 1909 hade alltså förelegat en afsevärd brist. Denna hade dock genom gåfvor af enskilda kunnat nedbringas till omkring 5,000 kronor och komme att än ytterligare minskas med 1,500 kronor, eller till omkring 3,500 kronor, då landstingets sista bidrag, för år 1910, utfölle.

Den faktiska bristen hade alltså uppkommit på grund af sekreterarens förvisso ej för högt tilltagna arfvode.

Till fortsättande af arbetet för undersökning af ortnamn inom Älfsborgs län erfordrades ett ytterligare belopp af 5,000 kronor. Detta belopp vore afsedt till arfvode åt sekreteraren under år 1910 och en del af år 1911.

På grund häraf hade Noreen och Hedin anhållit om anvisande af dels 3,500 kronor för täckande af berörda brist, dels ock 5,000 kronor till arbetets fortsättande, eller tillhoppa 8,500 kronor.

Vid underdånig föredragning den 11 mars 1910 af sistnämnda skrift yttrade jag till statsrådsprotokollet för samma dag följande:

Sedan ifrågavarande kommitté tillsatts, hade till bestridande af de med fullgörandet af kommitténs uppdrag förenade utgifter af statsmedel anvisats tillhoppa 50,151 kronor 10 öre, hvarjämte till arfvoden samt resekostnads- och traktamentsersättning åt kommitténs ledamöter utanordnats tillhoppa 7,999 kronor 24 öre. Af förstnämnda belopp hade, enligt hvad det vid 1905 års statsverksproposition fogade protokoll öfver ecklesiastik-ärenden utmärkte, omkring 6,500 kronor användts för sådana förberedande arbeten, som ej afsett något särskildt län utan riket i dess helhet, såsom dels försöksvis utförda undersökningar i Bohuslän och Värmland, dels excerpering af ortnamn från urkunder, som röra hela riket m. m. Af återstoden hade 14,000 kronor anvisats till utförande af undersökningar rörande ortnamn inom Örebro län samt 29,651 kronor 10 öre till sådana undersökningar inom Älfsborgs län. Såsom förut nämnts, afsåge den gjorda framställningen anvisande af anslag å tillhoppa 8,500 kronor dels för täckande af en under åren 1907—1909 uppkommen brist å omkring 3,500 kronor, dels ock till bestridande af arfvode för kommitténs sekreterare under år 1910 och en del af år 1911. De kostnader, som sedermera återstode för fullbordande af redogörelsen angående ortnamn i Älfsborgs län, skulle utgöras af utgifter dels för korrekturläsning å den del af redogörelsen, som då ännu icke blifvit tryckt, dels till utarbetande af register och inledning till hela arbetet, dels ock till ersättning åt kommitténs ledamöter under deras sammanträden. Dessa kostnader kunde emellertid icke då till beloppet angifvas, då desamma vore beroende på dels den tid, som kunde komma att åtgå för dessa arbetens utförande,

dels oberäkneliga omständigheter i fråga om tryckningens förlopp. Kostnaden för kommitténs sammanträden, hvilken utgjordes af arfvoden samt resekostnads- och traktamentsersättning, syntes icke komma att uppgå till något afsevärdt belopp, då för fullbordande af ifrågavarande utredning några ytterligare sammanträden i orten icke syntes vara erforderliga. Såsom af det anförda framginge, komme kostnaden för ortnamnsutredningen i Älfsborgs län att ganska betydligt öfverstiga det från början härför beräknade beloppet af 29,000 kronor. Det kunde naturligtvis icke ifrågasättas att, när berörda arbete stode så nära sin fullbordan, resa några hinder mot dess slutförande i enlighet med den uppgjorda planen. Att bearbetningen af våra ortnamn hade en mycket stor betydelse såväl för vår kulturhistoria som för den närvarande tiden vore allmänt erkänt. Någon tvekan om att undersökningen af ortnamnen borde omfatta hela vårt land syntes därför icke kunna föreligga. I sammanhang härmed ville jag dock hafva uttalat, att en hela riket omfattande ortnamnsutredning, verkställd i samma ordning som den hittills utförda, uppenbarligen komme att medföra högst afsevärda utgifter för det allmänna. Det syntes mig därför nödvändigt att undersöka, huruvida icke arbetet i fortsättningen skulle kunna utföras med förhållandevis mindre kostnader.

Under återopande af hvad sålunda anförts hemställde jag, det Kungl. Maj:t tacktes föreslå Riksdagen att dels för täckande af brist i de för utförande af undersökningar rörande ortnamn inom Älfsborgs län anvisade medel, dels ock till fortsättande af samma undersökningar i enlighet med af Kungl. Maj:t fastställd plan på extra stat för år 1911 bevilja ett anslag af 8,500 kronor.

I enlighet härmed gjorde Kungl. Maj:t i proposition, nr 182, till 1910 års Riksdag framställning i ämnet.

I skrifvelse den 30 maj 1910 angående regleringen af utgifterna under riksstatens åttonde hufvudtitel yttrade Riksdagen med anledning af denna framställning följande:

Såsom i statsrådsprotokollet erinrades, framhöll 1905 års Riksdag vid beviljande af då äskadt anslag å 10,000 kronor till påbörjande af ortnamnsundersökningen inom Älfsborgs län de synnerligen stora kostnader, som skulle blifva en följd af att den af vederbörande ortnamnskommitté föreslagna arbetsplanen följdes i fråga om landets samtliga län, samt uttalade sina betänkligheter mot ett sådant fortsättande af det påbegynta kommittéarbetet. Att dessa betänkligheter varit välgrundade torde med all tydlighet framgå af utredningen i det förevarande ärendet, som gåfve vid handen, att, sedan nämnda kommitté tillsatts, till bestridande af de

med dess uppdrag förenade utgifter af statsmedel anvisats tillhopa 58,150 kronor 34 öre, däri dock inginge ett af Riksdagen för ortnamnsundersökningen inom Örebro län anvisadt belopp af 14,000 kronor, samt att för slutförande af arbetet med undersökningen inom Älfsborgs län, hvilken från början varit beräknad att draga en kostnad af 29,000 kronor, erfordrades ytterligare 8,500 kronor. Emellertid ansåge Riksdagen det själfklart, att det icke låte sig göra att genom vägran att bevilja sistnämnda belopp afbryta det pågående utgifvandet från trycket af resultatet af sistberörda undersökningar. Otvifvelaktigt vore nämligen, att ortnamnsundersökningarna, såsom jämväl af 1905 års Riksdag framhållits, vore förtjänta af intresse; och om än den hufvudsakliga delen af detta intresse finge anses vara af rent vetenskaplig art, så torde det å andra sidan icke kunna förnekas, att äfven praktisk nytta stode att af undersökningarna vinna. Riksdagen ville i sådant afseende endast erinra om det gagn, som exempelvis vid uppläggandet och förandet af jordeböcker och underrätternas fastighetsböcker samt vid affattandet af de officiella ekonomiska och topografiska kartorna ifrågavarande undersökningar kunde bereda i afseende å bedömandet af frågan om bortrensande af oriktiga eller vilseledande namn m. m. dylikt; och hade, enligt hvad Riksdagen hade sig bekant, vikten af dessa praktiska synpunkter behjärtats af såväl kammarkollegium som ock chefen för rikets allmänna kartverk. Om således Riksdagen ingalunda underskattade betydelsen af ortnamnsundersökningarna, kunde Riksdagen dock icke underlåta att åter uttala de betänkligheter i afseende å kostnadsfrågan, åt hvilka 1905 års Riksdag gifvit uttryck. Såsom af statsrådsprotokollet framginge, hade äfven departementschefen haft sin uppmärksamhet riktad på denna fråga, i det han framhållit, att en hela riket omfattande ortnamnsutredning, verkställd i samma ordning som den hittills utförda, uppenbarligen komme att medföra högst afsevärda utgifter för det allmänna samt att det därför syntes nödvändigt att undersöka, huruvida icke arbetet i fortsättningen skulle kunna utföras med förhållandevis mindre kostnader.

I full anslutning till detta uttalande ville Riksdagen framhålla nödvändigheten af att kostnaderna för framtida undersökningar blefve på ett eller annat sätt väsentligt nedbringade. Under uttalande häraf anmälde Riksdagen, att Riksdagen dels för täckande af brist i de för utförande af undersökningar rörande ortnamn inom Älfsborgs län anvisade medel, dels ock till fortsättande af samma undersökningar i enlighet med af Kungl. Maj:t fastställd plan på extra stat för år 1911 beviljat ett anslag af 8,500 kronor.

Jag återkommer nu till ortnamnskommitténs i dess först omförmälda skrifvelse den 27 oktober 1910 gjorda framställning om ytterligare anslag. Kommittén har i sådant afseende yttrat följande.

Det syntes kommittén, att tiden nu vore inne att utsträcka undersökningen af ortnamn till ett nytt län, nämligen Värmlands län, detta på den grund, att för en dylik undersökning redan blifvit af enskild person ställd till kommitténs disposition en summa af 5,000 kronor, hvartill komme, att enligt till kommittén ingånget meddelande ensamt i Karlstad nyligen under några få dagar tecknats bidrag till samma ändamål å öfver 1,000 kronor, allt under förutsättning att öfriga nödiga medel erhöles från staten och länet efter samma grunder, som tillämpats vid beviljande af anslag till Örebro län. Dessa grunder vore, såsom i Kungl. Maj:ts proposition till 1907 års Riksdag nämnes, att en tredjedel af den beräknade kostnaden skulle bestridas af länet, vare sig i form af landstingsanslag eller enskilda bidrag, och de två tredjedelarna af statsverket. Då nu en approximativ beräkning, stödd på hittills vunnen erfarenhet vid den pågående undersökningen rörande Älfsborgs och Örebro län, gifvit vid handen, att Värmlands län skulle kräfvat ett totalanslag å 30,000 kronor, skulle alltså från länet, utöfver de redan dels lämnade, dels utlofvade 6,000 kronor, fordras 4,000 kronor och från statsverket 20,000 kronor. Men det syntes härvidlag vara lämpligt att förfara om icke i sak så dock i form på ett i någon mån annat sätt än som vid äskandet och beviljandet af anslag till Örebro län skedde, och detta af följande skäl. På sätt i statsrådsprotokollet öfver ecklesiastikärenden den 11 mars 1910 nämnts, betingade fullbordandet af redogörelsen för Älfsborgs län vissa kostnader utöfver redan beviljade medel, nämligen för korrekturläsning å den del — omkring hälften — af redogörelsen, som ännu icke blifvit tryckt, och till utarbetande af register och inledning till hela arbetet, kostnader som emellertid icke då kunde till beloppet angifvas, enär desamma vore beroende på dels den tid, som kunde komma att åtgå för dessa arbetens utförande, dels oberäkneliga omständigheter i fråga om tryckningens förlopp. Då de nämnda arbetena med korrekturläsning och utarbetande af register väsentligen borde komma att utföras af ortnamnskommitténs sekreterare, men denne därjämte naturligtvis finge åt sig uppdragna många partier af den särskildt maktpåliggande inledningen, som, om ock direkt afseende Älfsborgs län, dock blefve grundläggande för behandlingen af alla följande län, och då därtill komme att sekreteraren, i händelse undersökningen nu utsträcktes till Värmlands län, blefve tagen i anspråk i och för bearbetandet af det dithörande materialet, så syntes det nästan ogörligt att exakt bestämma, huru mycket af

hans tid och arbete kunde komma att tagas i anspråk för det ena eller andra länet eller, medelst inledningen, för samtliga län. Det syntes därför enklast att för sekreteraren bestämma ett årligt arvode att så länge hans uppdrag varade utgå med exempelvis 4,000 kronor, ett belopp som icke torde kunna sägas vara för högt för en person, som innehade de för ortnamnsarbetet nödiga kvalifikationer och som vore helt upptagen af samma arbete. Genom denna åtgärd skulle då det för Värmlands län behöfliga statsanslaget kunna nedbringas till hälften. Ty då man ansåge den tredjedel af de beräknade kostnaderna, som länet skulle bestrida, skola täcka bearbetningen af materialet, men denna bearbetning till väsentlig del just utfördes af sekreteraren, vore det klart, att om denna tredjedel hädanefter bestredes af staten i och genom det ifrågasatta sekreterararvode, den summa, som för Värmlands län skulle behövas, nedbringades från 30,000 till 20,000 kronor, en summa, som då borde lika fördelas mellan staten och länet, hvilket senare på så sätt fortfarande finge bestrida en tredjedel af totalkostnaderna, ehuru ej den tredjedel, som afsåge materialets bearbetning. Denna anordning med särskildt sekreterararvode syntes så mycket lämpligare, som något särskildt anslag för avslutandet af Älfsborgs län då ej erfordrades, och så mycket rimligare, som Kungl. Maj:t i bref af den 15 november 1907 och den 18 juni 1909 i enlighet med Riksdagens uttalanden i frågan hänvisat kommittéledamoten Noreen att vid behof af annan sakkunnig hjälp än den redan till buds stående kamerala därom hos Kungl. Maj:t göra underdånig framställning. Erhölles nu ifrågasatta sekreterararvode, funnes utsikt att såsom sekreterare få behålla kommitténs hittillsvarande sekreterare. Dennes kunskaper, särskildt på flera af de för ortnamnsundersökningen betydelsefulla områden, och vid ortnamnsarbetet vunna grundliga erfarenhet skulle helt säkert göra annan sakkunnig hjälp obehöflig.

På grund af hvad sålunda anförts har kommittén — med erinran att kommittén i särskild underdånig skrifvelse den 27 oktober 1910 ifrågasatt förenkling i arbetsplanen för undersökningen af svenska ortnamn — hemställt, att af Riksdagen måtte äskas dels åt sekreteraren för de af staten anordnade ortnamnsundersökningarna en årlig aflöning af 4,000 kronor att utgå så länge hans uppdrag varade, dels ock till undersökning af ortnamn i Värmlands län enligt den i nyssnämnda skrifvelse föreslagna förenklade arbetsplanen ett belopp af 10,000 kronor att utgå exempelvis med hälften för år 1912 och andra hälften för år 1913, dock med villkor att, innan något af sistnämnda belopp utbetalades, kommittén visat sig genom anslag från länet, vare sig af landsting eller korporationer eller

enskilda personer, förfoga öfver ett lika stort belopp som det af staten beviljade.

Eders Kungl. Maj:ts befallningshafvande i Värmlands län har i sitt öfver berörda framställning afgifna yttrande anført, att en undersökning af ortnamn i Värmlands län syntes vara synnerligen önskvärd och att Eders Kungl. Maj:ts befallningshafvande fördenskuil på det lifligaste förordade nådigt afseende till framställningen.

Kammarkollegium har förklarar sig icke hafva något att erinra mot hvad ortnamnskommittén hemställt.

Uti underdånig skrifvelse den 2 februari 1911 har sedermera kommittén anført, att kommittén af förbiseende underlåtit att i sin förutnämnda skrifvelse den 27 oktober 1910 uttryckligen erinra om, hvad dock redan i det vid omförmälda proposition till 1910 års Riksdag fogade statsrådsprotokollet omnämnts, nämligen att det till fortsättande af undersökningar rörande ortnamn inom Älfsborgs län af sistnämnda års Riksdag begärda beloppet varit afsedt till arfvode åt kommitténs sekreterare under år 1910 och en del af år 1911, och att, därest det nu ifrågasatta anslaget till aflönande af sekreterare skulle komma att utgå först från och med den 1 januari 1912, kommittén skulle sakna medel till aflönning åt nämnda oundgängliga biträde under större delen af år 1911, på grund hvaraf kommittén anhållit, att sistberörda anslag måtte få utgå från och med den 1 april 1911, vid hvilken tidpunkt de för kommittén nu tillgängliga medlen vore förbrukade.

I förenämnda af kommittén åberopade skrifvelse, däri väcktes förslag om förenkling i arbetsplanen för ortnamnsundersökningen, har anförts hufvudsakligen följande.

I den af Kungl. Maj:t fastställda planen för ortnamnsundersökningarna inom Älfsborgs och Örebro län hade föreskrifvits, bland annat, att undersökningen skulle omfatta jämte sådana afsöndringar, som fått sina namn fastställda af vederbörande myndigheter, jämväl andra lägenheter, som betecknats med särskilda namn, därvid borde skiljas mellan fastställda afsöndringar, ej fastställda sådana samt verk och inrättningar.

Lägenhetsnamnen hade emellertid på grund af sitt sena ursprung visat sig hvarken språkligt eller kulturellt vara af något större intresse åtminstone för vår tid, och till följd af afsöndringsväsendets raska utveckling vore kommitténs redogörelser ofta redan vid sitt utgifvande mer eller mindre ofullständiga beträffande lägenheterna. Det ville därför synas, som om det arbete, lägenheterna förorsakade kommittén, icke medförde motsvarande nytta. Om man undantog municipalsamhällen, bruk, fa-

briker, järnvägsstationer m. fl. lägenheter, som vore i vidare kretsar kända eller eljest af större betydelse, syntes därför lägenheterna böra uteslutas från kommitténs arbete. Ett sådant uteslutande komme att medföra en icke oväsentlig besparing i kostnader, enär omkring en tredjedel af arbetet med undersökning i orten förorsakades af lägenheterna, hvarjämte de gifvetvis vållade åtskillig kostnad för bearbetning och korrekturläsning m. m.

På grund af hvad sålunda anförts tilläte sig kommittén hemställa, det Eders Kungl. Maj:t täcktes i så måtto ändra den för ortnamnsundersökningen fastställda planen, att lägenheter, som icke vore införda i sjelfva jordeböckerna, skulle göras till föremål för undersökning endast i den mån de vore i vidare kretsar kända eller eljest af större betydelse, därvid de skulle anteckningsvis upptagas vid de hemman, å hvilkas områden de vore belägna, samt att de uppgifter, som inginge i de i planen omnämnda noterna, måtte få införas i den genom lägenheternas borttagande lediga 6:te kolumnen i kommitténs redogörelse. I händelse af nådigt bifall till denna framställning hemställde kommittén tillika, att den sålunda ändrade planen måtte förklaras gälla för undersökningen af ortnamnen inom Örebro län.

Öfver sistberörda framställning hafva infordrade underdåniga utlåtanden afgifvits af Eders Kungl. Maj:ts befallningshafvande i Örebro län och kammarkollegium, hvilka därvid förklarat sig icke hafva något att erinra emot kommitténs hemställan.

Af Riksdagens uttalanden i förevarande ämne synes framgå, att Riksdagen behjärtar angelägenheten af ortnamnsundersökningarnas fortsättande och därför icke ämnar ställa sig afvisande mot ytterligare anslagskraf för ifrågavarande ändamål, blott kostnaderna hållas inom rimliga gränser. Detta motsvarar ock den uppfattning, jag sjelf vid ett tidigare tillfälle uttalat i frågan.

Departementschefens
yttrande.

Utgifterna för ortnamnsundersökningarna beträffande Älfsborgs län hafva väl i följd af den stort anlagda planen och måhända också därför, att de varit de första, belöpt sig till vida högre belopp än som från början skäligen kunnat antagas. I fråga om kommande undersökningar torde emellertid genom den förenkling i arbetsplanen, som kommittén nu föreslagit och hvilken jag till fullo gillar, samt genom den erfarenhet angående arbetets rationella bedrifvande, som af de redan verkställda undersökningarna vunnits, en ej oväsentlig utgiftsminskning vara att påräkna. Förslaget att bereda sekreteraren vid ifrågavarande undersökningar ett fast

årsarfvode synes mig lämpligt. Härigenom torde en del kostnader för åtskilligt extra arbete kunna inbesparas, hvarförutom ortnamnsundersökningarna i sin helhet torde härigenom vinna i enhetlighet och fart. Kommer härtill, att ytterligare särskildt anslag för fullbordande af redogörelsen angående ortnamn i Älfsborgs län då ej skulle erfordras, synes mig alla skäl tala för bifall till kommitténs framställning uti ifrågasvarande afseende.

Det årliga arfvode af 4,000 kronor, som åt sekreteraren ifrågasatts, anser jag icke för högt, i betraktande däraf, dels att det arbete, som ålägges honom, kräfver facklig erfarenhet och specialkunskaper, dels ock att han, enligt hvad kommittén framhåller, samtidigt ej kan innehafva annan inkomstbringande sysselsättning. Då, såsom förut nämnts, kommittén från och med den 1 april 1911 saknar medel till aflöning åt sekreteraren, torde emellertid det nu för honom begärda arfvodet få beräknas från sistnämnda tidpunkt och alltså för detta ändamål under år 1911 utgå ett ytterligare anslag af 3,000 kronor.

I sin nu ifrågasvarande framställning begär kommittén särskildt anslag för ortnamnsundersökningens utsträckande till Värmlands län. Kommittén har ju i förenämnda skrifvelse den 2 oktober 1906 angående ortnamnsundersökning inom Örebro län uttalat, att undersökningarna syntes böra påbörjas i ett nytt län i den mån intresset visat sig så starkt, att anslag till erforderligt belopp beviljats af landsting eller enskilda. Detta synes nu vara förhållandet med Värmlands län.

Enligt hvad jag inhämtat, har arbetet med ortnamnsundersökningarna hittills fortskridit så långt, att beträffande Älfsborgs län alla nödiga undersökningar i orten och excerperingar af tryckta och otryckta källor afslutats, samt redogörelserna för 10 af länets 18 härad befordrats till trycket och för ytterligare 5 härad äfvensom för större delen af ännu ett härad föreligga i tryckfärdigt skick, samt att i fråga om Örebro län undersökningar i orten verkställts för 12 af länets 15 härad och bergslager, excerperingen afslutats beträffande 8 härad och bergslager äfvensom påbörjats beträffande 2 samt bearbetningen af de territoriella namnen verkställts för 2 härad och påbörjats för ett härad.

För undersökningarnas upptagande inom Värmlands län hafva, såsom nämnts, af för saken intresserade personer dels redan till kommittén öfverlämnats 5,000 kronor, dels ock å utsända listor tecknats öfver 1,000 kronor. Hela undersökningen inom detta län beräknas efter den förenklade arbetsplanen kunna utföras för 30,000 kronor. Därest emellertid af statsmedel beviljas ett fast årsarfvode åt sekreteraren för arbete med samtliga på en

gång pågående undersökningar, skulle speciellt för undersökningen inom Värmlands län erfordras allenast 20,000 kronor. Då enligt kommitténs beräkning ersättningen för bearbetningen af materialet skulle motsvara en tredjedel af totalkostnaden 30,000 kronor, skulle Värmlands län hafva att svara för ett belopp af 10,000 kronor. Då utöfver för ändamålet redan tillgängliga 6,000 kronor ytterligare 4,000 kronor antagas kunna hopbringas inom länet, återstår det för staten att direkt för detta ändamål tillskjuta 10,000 kronor.

Vid beräkningen af statens verkliga kostnader för ortnamnsundersökningen inom Värmlands län måste emellertid hänsyn tagas därtill, att en del af sekreterarens arfvode ju måste anses utgöra ersättning för hans arbete just med undersökningar för detta län. Men äfven om detta tages med i beräkningen, torde dock statens bidrag för ändamålet icke komma att öfverstiga den andel i totalkostnaden eller två tredjedelar, som vid beviljandet af anslag för ortnamnsundersökningen inom Örebro län ansågs böra drabba statsverket och hvilken beräkningsgrund ansetts böra vinna tillämpning vid framtida anslag för undersökningarnas utsträckande till andra län.

Då med den förenkling i arbetsplanen, som nu föreslagits, anledning förefinnes att antaga, att kostnaderna för ortnamnsundersökningarna beträffande Värmlands län skola kunna hållas inom beräknade gränser, och då jag icke kan annat än finna denna kostnad rimlig, vill jag tillstyrka Eders Kungl. Maj:t att hos Riksdagen göra framställning om anvisande af det af kommittén begärda beloppet att utgå under de af kommittén angifna villkor.

På grund af hvad jag sålunda anfört hemställer jag, att Eders Kungl. Maj:t tacktes i nådig proposition föreslå Riksdagen

att dels till arfvode åt ortnamnskommitténs sekreterare under de sista tre kvartalen af år 1911 och under år 1912 på extra stat för sistnämnda år bevilja ett anslag af 7,000 kronor, dels ock för utförande i enlighet med af Kungl. Maj:t fastställd plan af undersökningar rörande ortnamn inom Värmlands län bevilja ett anslag af 10,000 kronor och däraf på extra stat för år 1912 anvisa ett belopp af 5,000 kronor, dock under villkor att af landsting, korporationer eller enskilda för samma undersökningar tillskjutes ett belopp af minst 10,000 kronor.

Vid bifall härtill torde hinder icke förefinnas för Eders Kungl. Maj:t att låta redan under år 1911 af tillgängliga medel förskottsvis utanordna ett belopp af 3,000 kronor, motsvarande sekreterarens arfvode från och med den 1 april 1911 intill utgången af samma år.»

Till denna af statsrådets öfriga ledamöter biträdda hemställen behagade Hans Maj:t Konungen lämna bifall; och skulle nådig proposition i ämnet af den lydelse, bilaga vid detta protokoll utvisar, aflåtas till Riksdagen.

Ur protokollet:

Christer d'Albedyhll.
